

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ

ВИПУСК 7

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 10

Видавництво М.П. Коць
Київ – Нью-Йорк
2002

Валова нумерація п'ятдесяти томів стосується лише перших дев'яти серій. Десята серія – епістолярна спадщина – матиме власну нумерацію. Оскільки передбачається видавати як листування самого історика, так і всіх його кореспондентів, то сьогодні важко сказати, скільки томів буде в цій серії; принаймні редколегія розраховує не менше, ніж на 25–30 томів епістолярію.

Презентований перший том розпочинає серія “Суспільно-політичні праці”, яка складатиметься з чотирьох томів та вміщуватиме більше трьохсот публіцистичних творів М.Грушевського. До першого тому включені праці, які не перевидавалися за останні десять років.

На презентації слово про видатного вченого, про наукову вартість видання, його актуальність і злободенність для нинішньої України сказали: президент Національної академії наук України Б.Патон, директор Інституту української археографії та джерелознавства імені М.Грушевського НАН України П.Сохань, останній Президент УНР в екзилі, голова Проводу ОУН М.Плав'юк, директор Державного спеціалізованого видавництва “Світ” І.Мельник. Вітальне слово виголосили від Президента України Л.Кучми перший заступник Керівника Головного управління з питань внутрішньої політики адміністрації Президента Є.Харковченко та від Кабінету Міністрів України віце-прем'єр міністр України з гуманітарних питань В.Семиноженко.

Варвара Шульга (Київ)

150-річний ювілей київського архіву. 1 листопада 2002 р. Центральний державний історичний архів України у Києві відзначив свій 150-річний ювілей. Урочисте святкування відбулося у будинку Національної філармонії України. Зайвим було б казати про значення, яке має ця одна з найстаріших в Україні архівних установ. Заснований у 1852 р. Тимчасовою комісією для розгляду давніх актів, Київський центральний архів давніх актів при Університеті Св. Володимира мав вирішальне значення для створення міцної джерельної бази як для тодішніх видань самої комісії, так і для наукових пошуків багатьох майбутніх поколінь дослідників.

Створення першого в підросійській Україні історичного архівосховища стало головною причиною того, що Тимчасова комісія у другій половині 1850-х років ледь не припинила своє існування під тим приводом, що саме новостворений архів мав вести тепер справу, для якої свого часу започатковувалася комісія. Не зважаючи на складний перебіг власної історії, Київський центральний архів давніх актів поповнював колекцію. Його фонди стали основою Центрального державного історичного архіву України в м. Києві, заснованого 1944 р.

Документи, що нині зберігаються в архіві, висвітлюють історію України XIV – початку XX ст. Ця скарбниця історичних джерел містить справді неоціненні пам'ятки: рукописне Євангеліє XIII ст., писане грецькою мовою, колекцію документів Київської Археографічної комісії, актові книги судово-адміністративних і станових установ Правобережної України початку XVI ст. – 60-х років XVIII ст., архів Коша Нової Запорозької Січі, фонди установ Гетьманщини, намісницьких правлінь, релігійних установ, метричні книги, родові та особові фонди тощо.

Про унікальність і надзвичайну цінність колекцій ЦДІА України у Києві для української культури говорили численні гості з усіх регіонів України, зарубіжні колеги, урядовці, науковці, які прийшли привітати працівників архіву зі святом. Про важку і невдячну, але необхідну працю архіваріусів з глибокою шаною говорили

директор Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, професор, академік Микола Жулинський, директор Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України, професор, член-кореспондент НАН України Павло Сохань, учений секретар Інституту історії України НАН України Олександр Рубльов, голова Державного комітету архівів України Геннадій Боряк та багато інших. Звичайно, були нагороди й щирі побажання і багатолітній колишній директорці архіву Любові Гісцовій, і нинішній директорці Ользі Музичук, і багатьом працівникам установи – як тим, хто працює нині, так і тим, хто перебуває на заслуженому відпочинку. Доречно було б згадати слова постійного користувача архіву, викладача Університету культури Катерини Климової про те, що серед справжніх українських істориків немає жодного, хто якоюсь мірою не був би причетним до архівної справи, не присвятив би бодай частину свого життя роботі з архівними фондами.

Отже, привітаймо ювілярів, побажаймо їм успіхів у їхній шляхетній праці, здоров'я, щастя. І нехай це буде не останній 150-річний ювілей Центрального державного історичного архіву в м. Києві.

Олена Радзивіл (Київ)

Виставка під назвою “Раритет” документальних матеріалів українських письменників-класиків із зібрання відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, приурочена до 75-літнього ювілею Інституту, тривала від 20 листопада до 20 грудня 2001 року в Національному музеї Тараса Шевченка. Її було задумано як цілісну панораму розвитку української літератури протягом XIX – XX століть. Вона обіймала понад 200 експонатів, серед яких – автографи художніх творів, листи, унікальні світлини, меморіальні речі, друковані видання.

Поодинокими, але винятково цінними документами було представлено на виставці українське письменство до Івана Котляревського: це автографи збірки “курйозних” віршів Івана Величковського “Млеко” та діалогу Григорія Сковороди “Потоп Зміїн”, поряд з якими експонувався найдавніший рукопис у зібранні Інституту – фрагмент староукраїнського служебника XIV ст. з колекції Івана Франка. В окремій вітрині було виставлено автограф шостої частини “Енеїди” Котляревського та першодрук цієї поеми 1798 р.

Літературний процес 1810 – 1860-х рр. представляли рукописи, особисті речі, олійні портрети та світлини Петра Гулака-Артемовського, Григорія Квітки-Основ'яненка, Левка Боровиковського, Михайла Максимовича, Миколи Гоголя, Євгена Гребінки, Миколи Костомарова, Пантелеймона Куліша, Марка Вовчка, Юрія Федьковича; серед експонатів були автографи “Сватання на Гончарівці” і “Чорної ради”, “приказок” Гребінки та поезії Федьковича “Пречиста Діво, радуйся, Маріє!” З-поміж шевченківських реліквій експонувалися оригінали рукописної збірки поезій “Три літа” і т.зв. “Малої книжки”, два прижиттєві видання “Кобзаря” (перше, 1840 р., та останнє, 1860 р.), мистецькі твори, а також особисті речі поета і медальйон з пасмом його волосся.

Літературу другої половини XIX ст. репрезентували рукописи, фотографії, прижиттєві видання Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Михайла Драгоманова, Михайла Старицького, Бориса Грінченка, Павла Грабовського, зокрема, автографи повісті “Хмари” та роману “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”